

ránkozás, filológuselméknek boldogság”, de nem vitatkozik. Nem szaktudományi érvényességet tulajdonít az irodalomnak, hanem egyetemesen emberit (egyetemesen magyart). Írásai úgy igazítanak el egy-egy szerző világában, hogy egyben kedvet is csinálnak olvasásukhoz. És ha újraolvassuk például az (Arany mellett) kiemelten kezelt Móra Ferenc és Komáromi János műveit, rájövünk, mennyi, a szép-irodalom első vonalába illő, ám kellőképpen nem méltányolt értékünk van az uralkodó kánonon túl. És talán az is felrémlik, nem is olyan szel-tolás a magyaros észjárás elmélete, amennyiben Karácsony vagy hozzá hasonlóak képviselik.

STURM LÁSZLÓ

*(Széphalom Könyvműhely, Budapest,
2006, 360 oldal, 3900 Ft)*

ÁCS MARGIT:

Jeleneink és múltjaink

Ács Margit, a József Attila-, Füst Milán- és Kölcsey-díjjal kitüntetett író nő most megjelent kötetében a magyar irodalmi élet jelenét és (közel)múltját veszi górcső alá. Pontosabban – ahogy a cím is mutatja – jeleneket és múltakat vizsgál, hiszen a tényeknek számtalan értelmezése van, másképp látják és látatják a tör-

ténelmet a különböző érdekeltségű politikai pártok, másképp olvassák ugyanazt az irodalmat az egyes generációk. Ide tartozik a múlt szándékos átírása, elhazudása is, ami ellen szenvedéllyel, de tárgyilagos hangvételét megőrizve lázad fel a szerző. Finom rajzolatú, pontos esszéiben számot vet a kortárs irodalom hiányosságaival és lehetőségeivel, alapvető, de elfeledett összefüggéseket világít meg a nemzet és az irodalom fogalmának metszéspontjain, kérdesei, felszólításai pedig őszinte szembenézésre készítetik az értelmiséget saját szerepével és felelősségével.

Ács Margit tanulmányai nem tekinthetők pusztán irodalomtörténeti írásoknak, vizsgálódásának horizontja sokkal tágasabb ennél: egy-egy konkrét mű vagy szerző kapcsán mindig olyan szempontokat érvényesít, amelyek bevilágítják az élet más, irodalomtól független szegmenseit is. Köszönhető ez annak, hogy a szerző – ellenállva a divatos tendenciának – nem szakítja ki az írást, az irodalmat a maga természetes közegéből, tehát más emberi tevékenységek közül, nem idegeníti el élettől, valóságtól. Ezzel eléri, hogy írásai mindenkiben a személyes érintettség érzetét keltsék, és hogy kötet ne elvont, homályos elméleti fejtegetések gyűjteményeként funkcionáljon, hanem eleven mércévé váljon az olvasó számára, legyen bár szó irodalomról, esztétikáról vagy etikáról.

Mindazonáltal az irodalomtörténész érdeklődésére is igényt tarthat a könyv számos fejezete, például a Németh László 1945 utáni munkásságát elemző tanulmány, a „népiesség” sokat vitatott fogalmkörét tárgyaló esszé vagy az 1945 és ’56 közötti agitatív antológiaköltészetet áttekintő munka.

Szabatos, túlzásoktól mentes, de kimértnek, hűvösnek éppenséggel nem mondható kritikáiban Ács Margit mellőzött vagy csak nem kellőképpen méltányolt műveket vesz szemügyre, mint például Jókai Anna *Napok* című regényét vagy Sigmond István *És markukba röbögnek az égiek* című munkáját. Kritikáiban nagy hangsúlyt fektet a szöveg struktúrájának, stiláris jegyeinek vizsgálatára csakúgy, mint a mű hatástörténetének, fogadtatásának áttekintésére.

A kötet utolsó harmadában írók, irodalomtudósok, szerkesztők életművét méltatja a szerző, különböző díjátadások apropóján született köszöntőkben, melyekben a sablonosság és a szinte kötelező túlzások csapdáját éppen azért kerüli el, hogy valóban csak legszemélyesebb, legkonkrétabb élményeiről, kötődéseiről beszél, azonban a bennfentes szerepében való hiú tetszeglés nélkül.

Példaértékű az a tisztelet, ahogy Ács a pályatársairól ír, és az a józan belátás, amellyel korábbi kritikáit

képes felülbírálni, például Kertész Imre *Sorstalanság* című regényének megítélését illetően. Talán elvárjuk, de ritkán tapasztaljuk, hogy egy kritikus önkritikát is tudjon gyakorolni – pedig e kötet tanúsága szerint ez nem is képtelenség, amennyiben tudomásul vesszük, hogy az idővel és a körülményekkel együtt az ember maga, s így a véleménye is változhat.

Ha elfogulatlanságról nem is beszélhetünk a szerző véleménynyilvánításainak kapcsán, bátor, őszinte állásfoglalásról annál inkább, és ez ebben a mesterségesen „agyonrelativizált”, óvatos semmitmondással teli világban nem kis dolog. „Ilyen közegben egyetlen fegyverem, hogy esszéim az észleletek, a személyes érintettség körében maradjanak, akár irodalmi műről írok kritikát, akár a mai magyarság tudati állapotát elemzem. Aki olvassa őket, legalább biztosan tudhatja: a szerző ilyennek ismeri a világot” – írja Ács, s ezek a sorok arról árulkodnak, hogy megfogalmazójuk nem csupán bízik az irodalom erejében, de fegyvernek tekinti az írást, amellyel – a maga módján – harcolni tud és akar a hazugságok, elhallgatások és a közönyösség ellen.

PALOJTAY KINGA

(*Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2006, 258 oldal, 2000 Ft*)